

Notatki egzaminu UE

zrób z tego sensowne notatki pod egzamin

Wykład zakończy się egzaminem stacjonarnym i obejmować będzie następujące zagadnienia:

1. Rozwój myśli integracyjnej w Europie po II wojnie światowej
2. Organizacje i struktury międzynarodowe w Europie po II wojnie światowej
3. Od Planu Schumana do Wspólnot Europejskich
4. Integracja w ramach Wspólnot Europejskich (1957–1992)
5. Od Wspólnot do Unii Europejskiej
6. Integracja gospodarcza — swobody wspólnotowe jako podstawa rynku wewnętrznego
7. Charakter prawny i struktura Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej
8. Zasady ustrojowe Unii Europejskiej
9. System instytucjonalny Unii Europejskiej
10. Źródła prawa Unii Europejskiej
11. Prawo pierwotne Unii Europejskiej
12. Wtórne prawo wspólnotowe
13. Rodzaje i charakter aktów prawnych UE
14. Prawo wspólnotowe a prawo państw członkowskich
15. Obywatelstwo Unii Europejskiej
16. Ochrona praw podstawowych w UE

[Pokaż więcej](#)[Pokaż mniej](#)

Przygotuję to jako zwarte notatki egzaminacyjne: chronologia integracji, podstawowe pojęcia, instytucje, źródła prawa i relacja prawa UE do prawa krajowego. Oprę się na aktualnym stanie prawnym UE, ale bez robienia z tego encyklopedii.

Mam już podstawę do uporządkowania materiału. Najważniejsze będzie, żebyś nie uczył się tego jako 16 oddzielnych haseł, tylko jako jednego ciągu: historia integracji → instytucje → prawo UE → obywatel i

prawa podstawowe.

Masz sensowne notatki pod egzamin. Ułożyłem je tak, żeby dało się z nich odpowiadać opisowo, a nie tylko wkuwać hasła.

Podstawowa logika całego tematu jest taka: po II wojnie światowej Europa szukała sposobu na trwały pokój, odbudowę gospodarczą i kontrolę nad konfliktem francusko-niemieckim. Najpierw powstały organizacje współpracy międzynarodowej, potem Wspólnoty Europejskie, a następnie Unia Europejska jako bardziej rozbudowany system polityczno-prawny. UE nie jest zwykłą organizacją międzynarodową, bo tworzy własny porządek prawny, ma instytucje ponadnarodowe i jej prawo może oddziaływać bezpośrednio na obywateli oraz sądy państw członkowskich. European Union+2

1. Rozwój myśli integracyjnej w Europie po II wojnie światowej

Po 1945 r. Europa była zniszczona gospodarczo, politycznie i społecznie. Integracja europejska miała być odpowiedzią na kilka problemów: zapobieżenie kolejnej wojnie, odbudowę gospodarki, ograniczenie nacjonalizmów, stworzenie mechanizmów współpracy między państwami oraz wzmocnienie Europy wobec podziału zimnowojennego.

Najważniejsze nurty myślenia o integracji:

- **federalizm** — zakładał stworzenie Europy podobnej do federacji, czyli organizmu politycznego z silną władzą ponad państwami;
- **funkcjonalizm** — zakładał integrację krok po kroku, najpierw w konkretnych dziedzinach gospodarki, a dopiero później w sferze politycznej;
- **konfederalizm / międzyrządowość** — zakładał współpracę państw, ale bez zbyt dużego ograniczania ich suwerenności.

Największe znaczenie praktyczne miał funkcjonalizm, kojarzony z Jeanem Monnetem i Robertem Schumanem. Chodziło o to, aby państwa zaczęły współpracować w konkretnych sektorach, na przykład węgla i stali, bo wtedy wojna między nimi stałaby się nie tylko politycznie, ale też gospodarczo trudna do wyobrażenia.

2. Organizacje i struktury międzynarodowe w Europie po II wojnie światowej

Po wojnie powstało kilka organizacji europejskich i euroatlantyckich. Nie wszystkie były częścią późniejszej Unii Europejskiej, ale tworzyły tło integracji.

Najważniejsze organizacje:

- **OEEC**, później **OECD** — organizacja związana z odbudową gospodarczą Europy i planem Marshalla;
- **Rada Europy** — organizacja utworzona w 1949 r., zajmująca się demokracją, prawami człowieka i rządami prawa; ważne: Rada Europy nie jest instytucją UE;
- **NATO** — sojusz wojskowy utworzony w 1949 r.;
- **Unia Zachodnioeuropejska** — struktura bezpieczeństwa i obrony;

- **EFTA** — Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu, alternatywa dla państw, które nie chciały wejść do EWG;
- **Beneluks** — współpraca Belgii, Holandii i Luksemburga, ważna jako wcześniejszy przykład integracji regionalnej.

Trzeba rozróżnić dwa modele: zwykłą współpracę międzyrządową oraz integrację ponadnarodową. Współpraca międzyrządowa oznacza, że państwa zachowują pełną kontrolę i same decydują. Integracja ponadnarodowa oznacza, że część kompetencji wykonują wspólne instytucje, a ich decyzje mogą wiązać państwa i obywateli.

3. Od Planu Schumana do Wspólnot Europejskich

Najważniejszym punktem startowym była **Deklaracja Schumana z 9 maja 1950 r.** Robert Schuman zaproponował objęcie francuskiej i niemieckiej produkcji węgla i stali wspólnym zarządem. Węgiel i stal były kluczowe dla przemysłu zbrojeniowego, więc ich wspólna kontrola miała ograniczyć ryzyko wojny. Dzień 9 maja jest obchodzony jako Dzień Europy.

Na podstawie Planu Schumana utworzono **Europejską Wspólnotę Węgla i Stali — EWWiS**. Traktat paryski podpisano w 1951 r., a wspólnota zaczęła działać w 1952 r. Państwami założycielskimi były: Francja, RFN, Włochy, Belgia, Holandia i Luksemburg. EWWiS była pierwszym praktycznym krokiem integracji ponadnarodowej.

Kolejnym krokiem były **Traktaty Rzymskie z 1957 r.**, które utworzyły:

- **Europejską Wspólnotę Gospodarczą — EWG;**
- **Europejską Wspólnotę Energii Atomowej — Euratom.**

Od tego momentu istniały trzy Wspólnoty Europejskie: EWWiS, EWG i Euratom. EWG była najważniejsza, bo jej celem było stworzenie wspólnego rynku, unii celnej i wspólnych polityk gospodarczych.

4. Integracja w ramach Wspólnot Europejskich w latach 1957–1992

Ten okres to rozwój integracji gospodarczej. EWG dążyła do usuwania barier w handlu, budowy unii celnej, wspólnej polityki rolnej i później rynku wewnętrznego.

Najważniejsze wydarzenia:

- **1957** — Traktaty Rzymskie;
- **1965/1967** — traktat fuzyjny, czyli połączenie organów wykonawczych Wspólnot;
- **1968** — zakończenie tworzenia unii celnej;
- **1973** — pierwsze rozszerzenie: Dania, Irlandia i Wielka Brytania;
- **1979** — pierwsze bezpośrednie wybory do Parlamentu Europejskiego;
- **1981** — przystąpienie Grecji;
- **1986** — przystąpienie Hiszpanii i Portugalii;

- **1986/1987** — Jednolity Akt Europejski;
- **1992/1993** — zakończenie budowy rynku wewnętrznego.

Bardzo ważny był **Jednolity Akt Europejski**. Przyspieszył integrację, zwiększył znaczenie głosowania większością kwalifikowaną i wyznaczył cel utworzenia rynku wewnętrznego. Rynek wewnętrzny opiera się na czterech swobodach: przepływie towarów, osób, usług i kapitału. [Parlament Europejski+1](#)

5. Od Wspólnot do Unii Europejskiej

Przełomem był **Traktat z Maastricht**, podpisany w 1992 r., który wszedł w życie w 1993 r. Na jego podstawie powstała **Unia Europejska**. EWG została przemianowana na **Wspólnotę Europejską**, bo integracja zaczęła wykraczać poza samą gospodarkę.

Traktat z Maastricht wprowadził tzw. **strukturę filarową**:

- I filar — Wspólnoty Europejskie, głównie sprawy gospodarcze, metoda wspólnotowa;
- II filar — wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa;
- III filar — współpraca w sprawach wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych.

Maastricht wprowadził też obywatelstwo UE, wzmocnił Parlament Europejski, zapoczątkował Unię Gospodarczą i Walutową oraz przygotował drogę do euro.

Późniejsze traktaty:

- **Traktat Amsterdamski** — wzmocnił prawa obywatelskie, politykę zatrudnienia, współpracę w sprawach wewnętrznych;
- **Traktat Nicejski** — przygotowywał UE do dużego rozszerzenia na wschód;
- **Traktat Lizboński** — wszedł w życie w 2009 r., zlikwidował dawną strukturę filarową, nadał UE wyraźną osobowość prawną, wzmocnił Parlament Europejski i uczynił Kartę Praw Podstawowych prawnie wiążącą.

6. Integracja gospodarcza — swobody wspólnotowe jako podstawa rynku wewnętrznego

Rynek wewnętrzny to przestrzeń bez granic wewnętrznych, w której zapewniony jest swobodny przepływ:

- **towarów** — zniesienie ceł, ograniczeń ilościowych i środków o skutku równoważnym;
- **osób** — możliwość przemieszczania się, podejmowania pracy, osiedlania się i studiowania;
- **usług** — możliwość świadczenia usług w innym państwie członkowskim;
- **kapitału** — swobodny przepływ pieniędzy, inwestycji i płatności.

Te swobody są podstawą rynku wewnętrznego. Mają ograniczać bariery między państwami i umożliwiać funkcjonowanie gospodarki unijnej jako jednej przestrzeni. Nie oznaczają jednak całkowitego braku regulacji. Państwa mogą wprowadzać ograniczenia, ale tylko wyjątkowo, na przykład ze względu na

porządek publiczny, bezpieczeństwo, zdrowie publiczne albo inne ważne interesy, i muszą zachować zasadę proporcjonalności.

Do zapamiętania: **rynek wewnętrzny = cztery swobody + zakaz dyskryminacji + usuwanie barier między państwami.**

7. Charakter prawny i struktura Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej

Wspólnoty Europejskie i późniejsza Unia Europejska powstały na podstawie umów międzynarodowych, czyli traktatów. Jednocześnie UE nie jest zwykłą organizacją międzynarodową. Ma charakter **sui generis**, czyli szczególny, własnego rodzaju.

Cechy szczególne UE:

- ma własne instytucje;
- tworzy własny porządek prawny;
- jej prawo może być stosowane przez sądy krajowe;
- część prawa UE ma skutek bezpośredni;
- prawo UE ma zasadę pierwszeństwa wobec sprzecznego prawa krajowego w zakresie kompetencji UE;
- państwa członkowskie przekazały UE część kompetencji;
- obywatele są nie tylko obywatelami państw, ale też obywatelami UE.

Po Traktacie Lizbońskim Unia Europejska uzyskała jednolitą osobowość prawną. Oznacza to, że może zawierać umowy międzynarodowe i działać jako podmiot prawa międzynarodowego. Euratom formalnie nadal istnieje jako odrębna wspólnota, ale jest powiązany instytucjonalnie z UE.

8. Zasady ustrojowe Unii Europejskiej

Najważniejsze zasady ustrojowe UE:

- **zasada przyznania kompetencji** — UE działa tylko w tych sprawach, w których państwa członkowskie przyznały jej kompetencje w traktatach;
- **zasada pomocniczości / subsydiarności** — UE powinna działać tylko wtedy, gdy celów nie da się skutecznie osiągnąć na poziomie państw członkowskich;
- **zasada proporcjonalności** — działania UE nie mogą wykraczać poza to, co konieczne do osiągnięcia celu;
- **zasada lojalnej współpracy** — UE i państwa członkowskie mają obowiązek wzajemnie pomagać sobie w wykonywaniu zobowiązań;
- **zasada demokracji przedstawicielskiej** — obywatele są reprezentowani w Parlamencie Europejskim, a państwa w Radzie Europejskiej i Radzie UE;

- **zasada równowagi instytucjonalnej** — instytucje UE powinny działać w granicach swoich kompetencji;
- **zasada poszanowania tożsamości narodowej państw członkowskich;**
- **zasada praworządności;**
- **zasada ochrony praw podstawowych.**

Wartości UE obejmują m.in. godność człowieka, wolność, demokrację, równość, państwo prawne i prawa człowieka. Oficjalne materiały UE podkreślają, że cele UE obejmują m.in. pokój, bezpieczeństwo, prawa podstawowe i dobrobyt obywateli.

9. System instytucjonalny Unii Europejskiej

Najważniejsze instytucje UE:

Parlament Europejski — reprezentuje obywateli UE. Bierze udział w stanowieniu prawa, uchwalaniu budżetu i kontroluje Komisję Europejską.

Rada Europejska — składa się z szefów państw lub rządów państw członkowskich, przewodniczącego Rady Europejskiej i przewodniczącego Komisji. Wyznacza ogólne kierunki polityczne UE, ale co do zasady nie uchwała aktów prawnych.

Rada Unii Europejskiej — reprezentuje rządy państw członkowskich. W jej skład wchodzi ministrowie właściwi dla danej dziedziny, np. ministrowie rolnictwa, finansów, spraw zagranicznych. Wspólnie z Parlamentem Europejskim uchwała prawo i budżet.

Komisja Europejska — reprezentuje interes ogólny UE. Ma prawo inicjatywy ustawodawczej, wykonuje budżet, pilnuje stosowania prawa UE i może wszczynać postępowania przeciw państwom naruszającym

prawo UE. Komisja jest głównym organem wykonawczym UE.

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej — TSUE — zapewnia jednolitą wykładnię i stosowanie prawa UE. Obejmuje Trybunał Sprawiedliwości i Sąd.

Europejski Bank Centralny — odpowiada za politykę pieniężną strefy euro.

Europejski Trybunał Obrachunkowy — kontroluje finanse UE.

Dodatkowo istnieją organy doradcze i pomocnicze, na przykład Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, Komitet Regionów, Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich, Europejski Inspektor Ochrony Danych oraz liczne agencje UE.

Bardzo ważne rozróżnienie egzaminacyjne: **Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej i Rada Europy to nie to samo**. Rada Europy nie jest instytucją UE.

10. Źródła prawa Unii Europejskiej

Źródła prawa UE można podzielić na:

- **prawo pierwotne;**
- **zasady ogólne prawa UE;**

- prawo wtórne / pochodne;
- umowy międzynarodowe UE;
- orzecznictwo TSUE;
- akty niewiążące, tzw. **soft law**.

EUR-Lex wskazuje trzy podstawowe źródła prawa UE: prawo pierwotne, zasady ogólne prawa UE oraz prawo wtórne.

Hierarchia jest taka: najwyżej stoi prawo pierwotne, potem zasady ogólne i prawo międzynarodowe wiążące UE, a niżej prawo wtórne, czyli akty tworzone przez instytucje UE na podstawie traktatów.

11. Prawo pierwotne Unii Europejskiej

Prawo pierwotne to najwyższe prawo UE. Obejmuje przede wszystkim traktaty założycielskie i traktaty zmieniające.

Do prawa pierwotnego zalicza się:

- **Traktat o Unii Europejskiej — TUE;**
- **Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej — TFUE;**
- **Traktat Euratom;**
- protokoły i załączniki do traktatów;
- traktaty akcesyjne;
- Kartę Praw Podstawowych UE, która po Traktacie Lizbońskim ma taką samą moc prawną jak traktaty.

Prawo pierwotne określa cele UE, wartości UE, kompetencje UE, strukturę instytucji, procedury stanowienia prawa i relacje między UE a państwami członkowskimi. Traktaty są wiążącymi umowami między państwami członkowskimi i określają m.in. cele UE, zasady działania instytucji i sposób podejmowania decyzji.

12. Wtórne prawo wspólnotowe

Wtórne prawo wspólnotowe, obecnie częściej nazywane **prawem wtórnym UE** albo **prawem pochodnym**, to akty wydawane przez instytucje UE na podstawie traktatów.

Najważniejsze akty prawa wtórnego:

- rozporządzenia;
- dyrektywy;
- decyzje;
- zalecenia;
- opinie.

Rozporządzenia, dyrektywy i decyzje są aktami wiążącymi. Zalecenia i opinie nie mają charakteru wiążącego. [EUR-Lex](#)

Prawo wtórne musi być zgodne z prawem pierwotnym. Instytucje UE nie mogą wydawać aktów poza zakresem kompetencji przyznanych im w traktatach.

13. Rodzaje i charakter aktów prawnych UE

Rozporządzenie ma zasięg ogólny, wiąże w całości i jest bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich. Nie trzeba go „przepisywać” do prawa krajowego. Przykład: rozporządzenie obowiązuje obywateli, firmy, sądy i administrację od momentu wejścia w życie.

Dyrektywa wiąże państwa członkowskie co do celu, który ma być osiągnięty. Państwo samo wybiera formę i środki wdrożenia. Dyrektywa wymaga transpozycji, czyli przeniesienia do prawa krajowego. Jeżeli państwo nie wdroży dyrektywy prawidłowo, mogą powstać określone skutki prawne, zwłaszcza w relacji jednostka–państwo.

Decyzja wiąże w całości. Może być skierowana do konkretnego państwa, przedsiębiorstwa albo osoby, ale może też mieć charakter bardziej ogólny, jeżeli nie wskazuje adresatów.

Zalecenia i opinie nie są wiążące. Mają znaczenie polityczne, interpretacyjne albo pomocnicze.

Akty UE dzielą się też na:

- **akty ustawodawcze** — przyjmowane w procedurze ustawodawczej;
- **akty delegowane** — Komisja może nimi uzupełniać lub zmieniać nieistotne elementy aktu ustawodawczego;
- **akty wykonawcze** — służą jednolitemu wykonywaniu prawa UE.

Oficjalne materiały UE wskazują rozporządzenia, dyrektywy, decyzje, zalecenia i opinie jako podstawowe typy unijnych aktów prawnych. [European Union](#)

14. Prawo wspólnotowe a prawo państw członkowskich

Relacja prawa UE do prawa krajowego opiera się na kilku zasadach.

Zasada autonomii prawa UE oznacza, że prawo UE tworzy własny porządek prawny, odrębny od prawa międzynarodowego i krajowego.

Zasada pierwszeństwa prawa UE oznacza, że w razie kolizji między prawem UE a prawem krajowym sąd lub organ krajowy powinien zastosować prawo UE w zakresie objętym kompetencjami UE. Zasada ta została rozwinięta w orzecznictwie TSUE, szczególnie w sprawie Costa przeciwko ENEL. [EUR-Lex+1](#)

Zasada skutku bezpośredniego oznacza, że niektóre normy prawa UE mogą być powoływane bezpośrednio przez jednostki przed sądami krajowymi. Klasyczne znaczenie ma tu sprawa Van Gend en Loos. [EUR-Lex](#)

Zasada prounijnej wykładni prawa krajowego oznacza, że sądy krajowe powinny interpretować prawo krajowe możliwie zgodnie z prawem UE.

Zasada odpowiedzialności odszkodowawczej państwa oznacza, że państwo może ponosić odpowiedzialność wobec jednostki za naruszenie prawa UE, na przykład przez niewdrożenie dyrektywy.

Do zapamiętania: państwa tworzą UE, ale po przekazaniu kompetencji nie mogą dowolnie ignorować prawa UE. Prawo UE ma działać jednolicie we wszystkich państwach członkowskich.

15. Obywatelstwo Unii Europejskiej

Obywatelstwo UE zostało wprowadzone przez Traktat z Maastricht. Ma charakter dodatkowy wobec obywatelstwa krajowego. To znaczy: nie zastępuje obywatelstwa państwa członkowskiego, tylko je uzupełnia. Obywatel UE jest każda osoba mająca obywatelstwo jednego z państw członkowskich.

 Parlament

Europejski

Najważniejsze prawa obywatela UE:

- prawo swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich;
- prawo do podejmowania pracy, nauki i działalności gospodarczej w innych państwach UE;
- prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w państwie pobytu;
- prawo głosowania i kandydowania w wyborach lokalnych w państwie pobytu;
- prawo do ochrony dyplomatycznej i konsularnej innego państwa UE, gdy własne państwo nie ma przedstawicielstwa w państwie trzecim;
- prawo petycji do Parlamentu Europejskiego;
- prawo skargi do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich;
- prawo kontaktowania się z instytucjami UE w jednym z języków urzędowych UE;
- prawo udziału w europejskiej inicjatywie obywatelskiej.

Swoboda przemieszczania się i pobytu jest jednym z najważniejszych praktycznych elementów

 Parlament

obywatelstwa UE. Europejski

16. Ochrona praw podstawowych w UE

Ochrona praw podstawowych w UE rozwijała się stopniowo. Początkowo traktaty skupiały się głównie na gospodarce, ale TSUE zaczął uznawać prawa podstawowe za ogólne zasady prawa wspólnotowego. Później znaczenie zyskały wspólne tradycje konstytucyjne państw członkowskich oraz Europejska Konwencja Praw Człowieka.

Najważniejszym dokumentem jest obecnie **Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej**. Po Traktacie Lizbońskim ma ona taką samą moc prawną jak traktaty.

Karta obejmuje prawa pogrupowane wokół takich wartości jak:

- godność;
- wolność;
- równość;
- solidarność;

- prawa obywatelskie;
- wymiar sprawiedliwości.

Ochrona praw podstawowych ma znaczenie w działalności instytucji UE oraz państw członkowskich wtedy, gdy stosują prawo UE. To ważne: Karta nie zastępuje całego krajowego systemu ochrony praw człowieka, ale działa w zakresie prawa UE.

Do zapamiętania: **prawa podstawowe w UE wynikają z Karty Praw Podstawowych, traktatów, zasad ogólnych prawa UE, orzecznictwa TSUE oraz tradycji konstytucyjnych państw członkowskich.**

Na egzaminie możesz zapamiętać taki prosty ciąg chronologiczny:

- 1945 — koniec II wojny światowej i potrzeba odbudowy Europy.
- 1949 — Rada Europy i NATO.
- 1950 — Deklaracja Schumana.
- 1951 — EWWiS.
- 1957 — Traktaty Rzymskie: EWG i Euratom.
- 1965/1967 — traktat fuzyjny.
- 1973 — pierwsze rozszerzenie Wspólnot.
- 1979 — pierwsze bezpośrednie wybory do Parlamentu Europejskiego.
- 1986/1987 — Jednolity Akt Europejski.
- 1992/1993 — Traktat z Maastricht i powstanie UE.
- 1997/1999 — Traktat Amsterdamski.
- 2001/2003 — Traktat Nicejski.
- 2007/2009 — Traktat Lizboński.

Najkrótszy schemat odpowiedzi na większość pytań z tego zakresu jest taki: najpierw podajesz kontekst historyczny, potem wskazujesz podstawę traktatową lub instytucjonalną, następnie wyjaśniasz sens prawny, a na końcu pokazujesz praktyczne znaczenie dla państw i obywateli. Przykład: przy obywatelstwie UE nie wystarczy powiedzieć, że „jest obywatelstwo UE”. Trzeba dodać, że jest dodatkowe wobec krajowego, wynika z Maastricht i daje konkretne prawa, zwłaszcza swobodę przemieszczania się, prawa wyborcze i ochronę konsularną.